

Utgitt av:
Justis- og politidepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:

Statens forvaltningstjeneste
Kopi- og distribusjonsservice
Postboks 8169 Dep, 0034 Oslo
www.publikasjoner.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no/jd

Oppgi publikasjonskode G-0351 B

Trykk: Preutz Grafisk as - 09/2003 - 4000

Lay-out: Joanna D. Kozlowski Foto: © Image Bank

Vil du
velges til
overformynder?

JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENTET

**Veiledning til fremtidige
overformyndere om
overformynderienes
oppgaver og kompetanse
i henhold til lov om
vergemål for umyndige
22. april 1927 nr. 3**

Dette er en veiledning til fremtidige overformyndere om kompetanse og oppgaver de vil ha etter vergemålsloven. I tillegg er overformynderiets organisering samt kommunens budsjett- og erstatningsansvar kort nevnt i egne punkter. Hensikten med veiledningen er å informere fremtidige overformyndere om hva vervet som overformynder faktisk innebærer samt å opplyse de aktuelle personer om hvilke rettigheter og plikter de vil ha etter loven.

Forhåpentligvis vil denne informasjonen bidra til at de overformynderne som velges blir best mulig forberedt på og skikket for oppgaven.

For ordens skyld skal nevnes at veiledningen ikke er uttømmende. Mer utfyllende informasjon finnes i G-0178 Håndbok for overformynderiene utgitt av Justisdepartementet.

Håndboken finnes på internett:
<http://odin.no/jd/norsk/publ/veiledninger/>
Den papirbaserte utgaven skal man motta fra avtroppende overformynder.

I tillegg skal nevnes at de lovene som er mest sentrale på om-rådet er vergemålsloven 22. april 1927 nr. 3, umyndiggjørelsesloven 28. november 1898, og forvaltningsloven 10. februar 1967. De to førstnevnte lovene er under revisjon.

Ytterligere spørsmål kan rettes til Nettverk for overformynderiene i Norge v/ Hildur Strømhaug, P.b. 2877 Solli, 0230 Oslo, tlf. 950 55 919, www.overformynderi.no, Foreningen for Faste Formenn v/ Odd Pettersen, Fjellsvn. 140, 3035 Drammen, tlf. 32 88 02 51, fylkesmannen i ditt distrikt eller Justisdepartementets Sivilavdeling, tlf. 22 24 54 51.

Hvorfor har vi overformynderiets ?

I vårt rettssystem anses det som en offentlig oppgave å påse at de personer som ikke selv kan ivareta egne interesser får hjelp til dette. Spesielt vil hjelpen være aktuell på det avtalerettslige området, og ved forvaltning av vedkommendes midler. I denne forbindelse har overformynderiets en sentral rolle.

Hvem jobber man for/med ?

Den gruppen personer som omfattes av overformynderiets arbeidsområde, er først og fremst personer som er myndige, men som av ulike fysiske eller psykiske årsaker ikke kan ivareta sine egne rettslige eller økonomiske anliggender. Disse kalles hjelpevergetrengende. I tillegg har man å gjøre med umyndige som dels består av mindreårige, det vil si personer under 18 år, og dels personer som er umyndiggjorte etter umyndiggjørelsesloven.

Kort om organiseringen av overformynderiets

Det skal være ett overformynderi i hver kommune. Overformynderiets består som utgangspunkt av to overformyndere. Disse velges, en hvert annet år, av kommunen for fire år regnet fra 1. januar etter valget. Kommunen skal i tillegg oppnevne varamenn som skal tre inn når de valgte medlemmer er inhabile eller har forfall.

Kommunen velger en av overformynderiets som forretningsførende. Den andre er kontrollerende.

I en del større kommuner har overformynderiets en fast lønnet formann i tillegg til de to valgte overformynderiets. Vedkommende ansettes av kommunen og får dekket sin lønn og de øvrige utgifter derfra. Om fast formann bør oppnevnes avhenger blant annet av arbeidsmengden ved overformynderiets og størrelsen på de midler som forvaltes der.

På tross av at overformynderiets er et kommunalt valgt organ, er det viktig å være klar over at overformynderiets som sådan skal være en uavhengig instans. Dette innebærer at kommunen eller dens organer, for eksempel kommunestyret eller rådmannen, ikke har noen instruksjonsmyndighet eller styringsrett overfor overformynderiets eller deres medlemmer. Kommunen kan ikke gripe inn i overformynderiets disposisjoner eller legge generelle føringer på overformynderiets arbeid. Etter vergemålsloven er det fylkesmannen som er tilsynsmyndighet og klageorgan i forhold til den virksomhet overformynderiets bedriver og de vedtak som fattes.

Overformynderiets kompetanse

Det er den forretningsførende overformynder som står for bokføringen og som skal sørge for forsvarlig plassering av de umyndiges verdier. Den forretningsførende overformynder skal i tillegg forberede møter og klargjøre sakene før de behandles og ekspederes.

Den kontrollerende, skal føre ettersyn med forretningsføreren og blant annet kontrollere at regnskapene er ført på en tilfredsstillende måte. Dersom han finner feil, skal han melde fra til kommunen.

Hovedregelen er at begge overformynderne i fellesskap fatter avgjørelser i saker lagt under overformynderiet. Ved eventuell uenighet mellom overformynderne, kan saken legges frem for den lokale skifteforvalteren som avgjør saken på egen hånd. Dette gjelder imidlertid ikke i saker som etter loven krever enstemmighet.

Når det er ansatt fast formann er det han som fører tilsyn med at vergene ivaretar den umyndiges interesser på best mulig måte. I tillegg skal den faste formann på eget ansvar styre og føre regnskap for de midler som forvaltes av overformynderiet, føre overformynderiets bøker og sørge for en forsvarlig plassering av verdipapir og bankbøker.

De valgte overformynderne skal føre tilsyn med formannens forvaltning og være med på å vurdere sikkerheten for midler som lånes ut. De skal også være med på å avgjøre saker som formannen eller en verge ønsker å få lagt frem for et samlet overformynderi.

De øvrige saker hører inn under det samlede overformynderi som avgjør med stemmeflerhet dersom ikke annet er bestemt. Både den faste formann og de valgte overformyndere skal delta. Skifteforvalteren er derimot ikke med på å fatte noen avgjørelser her.

Overformynderiets oppgaver

Man kan si at overformynderiet har tre hovedoppgaver:

Den første oppgaven er å oppnevne verger, hjelpeverger og setteverger for dem som har behov for det. Overformynderiet skal også frita og frakta oppnevnte personer for de ulike vergeoppdragene når dette er henholdsvis hensiktsmessig og nødvendig. Fremgangsmåten ved oppnevning, fritak og fratakelse omtales i loven.

Den andre oppgaven er å forvalte de umyndiges midler. Hvis ikke annet fremgår av lov eller annen gyldig bestemmelse, skal umyndiges kapitalmidler, herunder kontanter, bankinnskudd, obligasjoner, andre pengekrav, livspoliser, aksjer og andre andeler i selskaper med begrenset ansvar forvaltes av overformynderiet. Overformynderiet skal plassere verdiene med tilstrekkelig sikkerhet og slik at de gir tilfredsstillende avkastning. I tillegg er visse tiltak/disposisjoner som i utgangspunktet hører inn under vergens eller den umyndiges rådighet, ansett for å være av så stor betydning at de krever overformynderiets samtykke. Et eksempel på dette kan være innkjøp av fast eiendom. Før slikt innkjøp kan foretas for den umyndige, må vergen og overformynderiet i fellesskap finne at det er særlige grunner for ervervet. Kjøpet må i tillegg være økonomisk heldig for den umyndige.

Forvaltningen av midler må skje på en forsvarlig måte. Midlene skal plasseres med tilstrekkelig sikkerhet og slik at de gir tilfredsstillende avkastning.

I forbindelse med forvaltningen av midler er det overformynderiets oppgave å sørge for en tilfredsstillende regnskapsførsel og revisjon. Regnskap skal føres for de verdier som er under overformynderiets forvaltning. Regnskapet skal sendes fylkesmannen innen en bestemt frist. Overformynderiet må også følge reglene om forsvarlig forretningsførsel, noe som blant annet krever at det føres møtebok, brevjournal og register. Korrespondansen må oppbevares i tilfredsstillende arkiv, se personopplysningsloven 14. april 2000 nr. 31, arkivlova 4. desember 1992 nr. 126, og forskrift 27.06.75 om føring av overformynder- og vergeregnska-

per, revisjon med videre. Overformynderiene har i tillegg meldeplikt til Datatilsynet ved behandling av personopplysninger, se personopplysningsloven.

Endelig er overformynderiene også tillagt ansvar for forvaltningen av midler for personer hvor arvelater eller giver har bestemt at midlene skal forvaltes på en særskilt måte. De skal også forvalte midler tilhørende forsvunne personer, samt stå for forvaltningen av visse typer legatmidler.

Utfyllende regler om forvaltningen og plasseringen finnes i vergemålsloven og i forskrift om plassering av umyndiges midler 08.02.00 nr. 119 (plasseringsforskriften).

Den tredje oppgaven er å veilede og ha tilsyn med vergene. Veiledningen bør gis ved oppnevningen og fortløpende når det er behov for det. Jevnlige møter og kurs anbefales. Tilsynsplikten innebærer blant annet at overformyndernet skal gå gjennom de regnskap som vergene og eventuelt hjelpevergene skal sende inn til overformynderiene hvert år. Tilsynet med hjelpevergene må tilpasses mandatet. Tilsynet blir relativt enkelt dersom den vergetrengendes midler forvaltes av overformyndernet etter samme regler som for umyndige.

I tillegg til gjennomgangen av regnskap skal overformynderiene, så langt de har mulighet, foreta en løpende kontroll av vergene/hjelpevergenes bruk av de midler som disponeres på den umyndiges/hjelpevergetrengendes vegne i løpet av året.

Kort om kommunens budsjettsansvar

Bøker, skrivesaker og annet materiell som er nødvendig for overformynderiets virksomhet bekostes av kommunen. Kommunen skal altså sørge for at man som overformyndert får det kontorutstyr man har behov for. I dagens samfunn vil det være naturlig å ha tilgang til data. I tillegg kan Kommunestyret bevilge midler til nødvendig kontorhjelp. Her skal kun kort bemerkes at det også anses naturlig at overformynderen har en fast kontor plass. Dette er viktig blant annet for synlighet og tilgjengelighet i forhold til brukerne.

Overformynderne har videre krav på at kommunen dekker nødvendige utlegg. I denne sammenheng er særlig tenkt på blant annet reiseutgifter. Når forholdene tilsier det, kan kommunestyret vedta at overformynderne også skal ha dekning for tapt arbeidsfortjeneste og vederlag for sitt arbeid. Da loven ble skrevet i 1927 var arbeidsmengden enkelte steder ikke større enn at man kunne begrense seg til dekning av utlegg. I dag antas arbeidsmengden ved samtlige overformyndert å være så stor at vederlag er rimelig. Dette skyldes blant annet omsorgsreformen for psykisk utviklingshemmede og et økt antall senil demente.

Vergen har krav på å få dekket nødvendige utlegg. I den utstrekning det er rimelig, kan vergen også få dekket tapt arbeidsfortjeneste eller få vederlag for sitt arbeid som verge. Kravet avgjøres av overformynderne. Vurderingstemaet for overformynderne blir hva som er rimelig. Dersom overformyndert finner at utlegget eller vederlaget er rimelig og at den umyndiges midler er for ubetydelige til å kunne dekke kravene, er det kommunen som skal dekke utgiftene. Når overformyndert har grunn til å anta at bevilgningen i kommunens årsbudsjett ikke gir rom for en slik dekning, må overformynderne ta dette opp med administrasjonssjefen i kommunen eller den han har delegert anvisningsmyndighet.

Det er viktig å være klar over at det fremkommer av kommuneloven at utbetaling er kommunen er rettslig forpliktet til å foreta likevel skal gjennomføres uavhengig av bevilgningsmessig dekning.

Kort om kommunens erstatningsansvar

Det er kommunen som er ansvarlig for tap som en overformyndert ved pliktstridig eller forsømmelig forhold, har påført en umyndig eller overformynderiets fellesmasse.

Både forsettlige og uaktsomme skadetilføyelser omfattes. Det er ikke nødvendig at overformynderen har vært bevisst uredelig eller har hatt en berikelseshensikt. Overskrides grensene for myndighetsområdet eller foreligger det manglende tilsyn, vil kommunen kunne bli ansvarlig selv om disposisjonen i og for seg er fornuftig.

Den umyndige som har lidt et tap kan gjøre ansvar gjeldende direkte overfor kommunen. Det er ikke nødvendig først å saksøke overformynderne. Kommunen har imidlertid regressrett overfor den overformynder som «har voldt skaden», og dersom flere er ansvarlig for skaden hefter de solidarisk.

Vervet som overformynder kan til tider være krevende. Man må på eget initiativ sette seg inn i og opparbeide seg kunnskap om en rekke spesielle forhold. I tillegg fordrer det at man er oppriktig interessert i fagfeltet og er tilgjengelig for brukerne. Likevel vil vi fremheve at arbeidet også er både spennende, lærerikt og utfordrende – vi håper du påtar deg vervet!